

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України від 11.07.2019 № 975) www.economy.nayka.com.ua | № 11, 2021 | 25.11.2021 р.

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.11.201](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.11.201)

УДК 336.02

*К. Гасанова,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня,
Херсонський державний аграрно-економічний університет, Херсон, Україна
ORCID ID: 0000-0001-6463-1096*

*Л. О. Бойко,
к. с.-г. н., доцент, доцент кафедри економіки та фінансів,
Херсонський державний аграрно-економічний університет, Херсон, Україна
ORCID ID: 0000-0003-3699-6906*

ПОДАТКОВИЙ DUE DILIGENCE ЯК ЕФЕКТИВНИЙ СПОСІБ УСУНЕННЯ АБО ЗМЕНШЕННЯ ПОДАТКОВИХ ДОНАРАХУВАНЬ ТА СПОРІВ З ПОДАТКОВОЮ СЛУЖБОЮ

*K. Hasanova
Higher education degree seeker of the second (Master) level,
Kherson State Agrarian and Economic University, Kherson, Ukraine
L. Boiko*

PhD in Agricultural Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Economics and Finance, Kherson State Agrarian and Economic University, Kherson, Ukraine

TAX DUE DILIGENCE AS AN EFFECTIVE METHOD FOR ELIMINATING OR REDUCING EXTRA TAX CHARGES AND DISPUTES WITH TAX AUTHORITIES

На сьогодні процедура Due Diligence досить широко використовується у різних сферах: у галузі економіки та права - для аналізу економічної діяльності та збору інформації щодо юридичних аспектів підприємства, на основі яких приймаються рішення про доцільність співпраці з ними; у фінансовому секторі – виявити ризики та отримати достовірну інформацію щодо об'єкта можливого вкладення грошових коштів; у ринкових відносинах – при купівлі та продажу компанії, нерухомого майна; в організаційному плані – створення спільного підприємства; публічні пропозиції цінних паперів на фондовій біржі; комерційне кредитування та інші. У статті констатовано потребу конструктивного вивчення значимості Due Diligence та зроблено об'єктивний висновок, що самостійно проведений платником податків своєчасний – перед плановою податковою перевіркою податковий Due Diligence може стати ефективним інструментом зниження податкових донарахувань та судових дебатів.

Currently the procedure of Due Diligence is widely applied in different areas: in the field of economics and law – to analyze economic activity and collect information concerning juridical aspects of an enterprise, used as the basis for making decisions about appropriateness of collaboration with it; in the financial sector – to find out risks and obtain reliable information about the object of probable financial investments; in market relations – when buying and selling a

company and real estate property; in the organizational aspect – to create a joint venture; public proposals of securities at stock exchanges; commercial crediting, etc.

Annually controlling agencies perform planned inspections of financial activity of enterprises announced officially in the schedules of planned inspections. 2020 and 2021 have become exceptions because of implementing the quarantine restrictions caused by the global Covid-19 pandemic, therefore moratorium on performing tax inspections was introduced. However, when the quarantine is over, inspections will be performed again. Usually they result in extra tax charges of different amounts, moreover, after rendering a judgement of the tax statement, tax payers apply to a court, dispute this judgement, go through all levels of jurisdiction, that results in wasting much time, efforts, etc., that also causes overloading of a court system. It requires developing an effective mechanism of eliminating administrative «dragging» and finding an efficient method for paying a tax payer's liabilities, and tax Due Diligence can become such a mechanism as a complex procedure for inspecting a tax payer in terms of compliance with the requirements of tax legislation on a tax payer's initiative. The procedure Due diligence has just been implemented in Ukraine and requires thorough examination.

The study emphasizes the need of thorough examination of the importance of Due Diligence and offers an objective conclusion that timely tax Due Diligence performed independently by a tax payer prior to a planned tax inspection can become an effective instrument to reduce extra tax charges and legal debates.

Ключові слова: *податки; Due Diligence; податкові ризики; податкові донарахування; транзакції; державний бюджет*

Key words: *taxes; Due Diligence; tax risks; extra tax charges; transactions; state budget.*

Постановка проблеми. Кожного року контролюючі органи проводять планові перевірки фінансової діяльності підприємств, про які офіційно стає відомо з плану графіку перевірок. Виключеннями стали 2020 та 2021 рр. через запровадження карантинних обмежень із-за світової пандемії Covid - 19 і було введено мораторій на проведення податкових перевірок. Проте, після завершення карантину перевірки відновляться. Зазвичай вони завершуються податковими донарахуваннями різного розміру, більш того, після винесення рішення податкового повідомлення, платники податків звертаються до суду, оскаржують ці рішення, проходять всі інстанції, у результаті витрачається багато часу, зусиль тощо, що також призводить до перевантаження судової системи. Це вимагає розробки ефективного механізму зниження адміністративної «тяганини» та знаходження дієвого способу сплати платником податків своїх зобов'язань, яким може стати податковий Due Diligence, як комплексної процедури перевірки платника податків на дотримання вимог податкового законодавства за ініціативами самого платника податків. Проведення процедури Due diligence в Україні тільки набуває розвитку та потребує поглибленого дослідження.

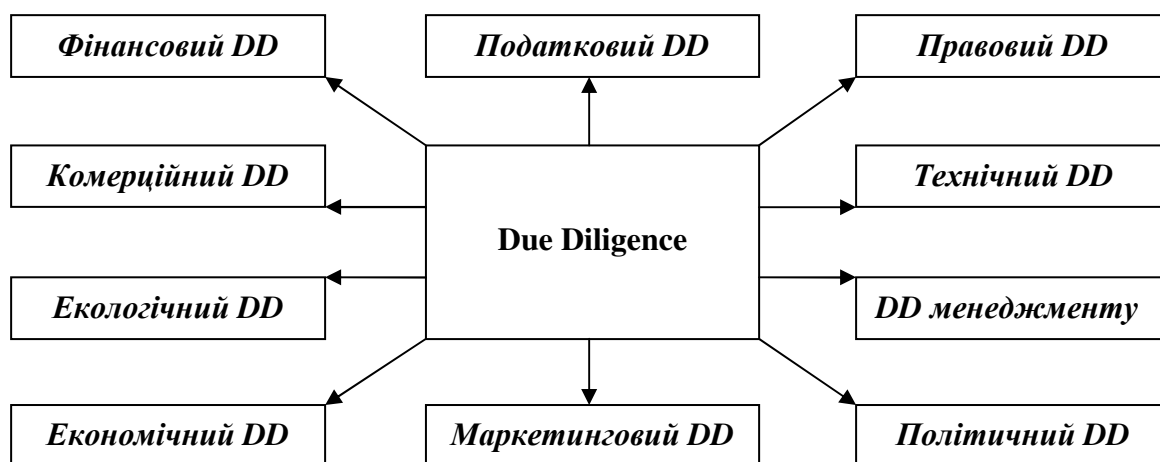
Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сутність та класифікація процедури Due diligence виступала об'єктом наукових досліджень багатьох вітчизняних науковців, зокрема Балджи М.Д., Добрава Н.В., Карпов В.А. та ін. [1] у своєму дослідженні представили аналіз здобутків теорії, вітчизняних та зарубіжних особливостей методології та практики використання Due Diligence в обґрунтуванні передінвестиційних рішень у секторах національної економіки. Назаренко І. М. [2] доводить, що проведення фінансового Due Diligence необхідне, оскільки застосування широкого спектру контрольних процедур, економічних методів діагностики дозволяє ідентифікувати ризики, загрози та окреслити контури стратегічних управлінських ініціатив. Л. В. Гуцаленко [3] сформовано авторське тлумачення процедури Due diligence, як системне дослідження бізнесу господарюючих суб'єктів, для забезпечення вкладених інвесторами коштів від негативних явищ шляхом виявлення слабких сторін та усунення їх в майбутньому з метою уникнення підприємницьких ризиків. А. М. Безус, К. В. Шафранова М. Б., Шевчун [4] визначають, що процедура Due diligence є необхідною в умовах розвинутої економіки і для адекватної оцінки ризиків та визначення максимально допустимої ціни придбання таргет підприємства перед укладенням відповідної угоди рекомендується її проводити. Кармазіна Н. В. [5] досліджує необхідність впровадження та проведення процедури Дью Ділідженс для оцінки об'єкту інвестування у регіонах з елімінацією існуючих інвестиційних ризиків та деструктивних факторів зовнішнього середовища і зазначає, що процедура Дью Ділідженс включає в себе комплекс аналітичних та оперативних заходів для перевірки законності й комерційної привабливості інвестиційного проекту. Головацька С. І., Курак А. І. [6] розглядають та аналізують теоретичні підходи до розуміння процесу «дью ділідженс» і обґрунтовують проблеми управління підприємницькими ризиками, вибір методів управління, які спрямовані на зниження впливу ризиків на діяльність підприємства, досягнення цілей та позитивного фінансового результату.

Процедура Due Diligence стала поширеною практикою на багатьох підприємствах, проте порядок її проведення не врегульований жодними спеціальними нормами законодавства України і ці питання потребують подальшого дослідження.

Метою статті є висвітлення сутності поняття податкового Due diligence та підкреслення його ефективності для цілей зменшення кількості спорів з контролюючими органами та/або зменшення податкових нарахувань у процесі проведення податкової перевірки.

Виклад основного матеріалу дослідження. У перекладі на українську мову під поняттям Due diligence розуміють «ретельна перевірка», «комплексний аудит» або «багатостороннє дослідження достовірності наданої інформації». Найбільш повним є визначення запропоноване О.О. Терещенко [7], який під Due Diligence пропонує розуміти глибокий і комплексний аналіз усіх аспектів фінансовогосподарської діяльності підприємства: організаційних, правових, фінансових, маркетингових, податкових, політичних, ринкових, технологічних та ін.

Існує чимало критеріїв для класифікації Due Diligence за характером дій та результатами проведення певних процедур. На практиці виділяють Due Diligence фінансовий, правовий, податковий, комерційний, маркетинговий, екологічний, політичний та інші види (Рис. 1).

Рис. 1. Класифікація Due Diligence в залежності від характеру дії та результату проведення певних процедур

Джерело: сформовано на основі [1]

У своєму дослідженні зосередимо увагу на податковому Due Diligence, який передбачає перевірку усіх податкових аспектів здійснення запланованих трансакцій, аналіз податкових декларацій та інших документів, що характеризують планові податкові платежі, зокрема, аналізується порядок нарахування та сплати загальнообов'язкових платежів та зборів до державного бюджету, визначаються основні напрями зниження податкового тиску [8].

Також можна виділити ще одне визначення, більш стисле, де під податковим Due Diligence (Tax Due Diligence) розуміється виявлення податкових ризиків і об'єктивна оцінка всіх податкових аспектів ведення бізнесу. Метою цього виду Due Diligence є виявлення значних податкових ризиків, зокрема виконання компанією податкових зобов'язань і можливі претензії з боку податкових органів, з їхньою грошовою оцінкою й наданням рекомендацій із їхньої мінімізації. Завчасно проведена процедура надає змогу самостійно виявити та виправити недоліки, можливі порушення з боку платника податків.

У ході господарської діяльності платника податку можуть виникати різні типові помилки, які призводитимуть до нарахувань з боку податкової служби. Наприклад, поширеними помилками є облік відсотків за кредитами/позиками, курсових різниць, правильність відображення витрат у періоді без наявності первинних документів, порушення методології бухгалтерського обліку, за наявності на балансі підприємства нерухомого майна – неправильність обліку такого майна, якщо воно передається в оренду, як інвестиційна нерухомість, неправильне списання товарно-матеріальних цінностей при нестачах, крадіжках, псуваннях, недостатня деталізація отриманих послуг (наприклад, послуг у сфері інформатизації, консультаційних, маркетингових), порушення при обліку автомобілей, списання палива, помилки при оформленні відрядження, незвичне коригування фінансового результату при добровільному медичному страхуванні працівників тощо.

Порушення можуть варіюватися в залежності від виду господарської діяльності платника податку. Наприклад, такі моменти, як правильність списання бракованої продукції, природний збиток, «мертві» відходи, загибель врожаю, відсутність запасів (сільськогосподарської продукції) на складі тощо, є зоною ризику (нарахування податком на додану вартість) для підприємств, які займаються сільськогосподарською діяльністю, зазвичай на четвертій групі платників єдиного податку [9].

Платник податку, аналізуючи свою діяльність, маючи перед очима усі необхідні первинні документи, управлінську звітність та інші наявні документи, разом з юристом та своїм головним бухгалтером, у разі

необхідності – за участі зовнішнього експерта, може виявити ризикові моменти. Уявімо ситуацію, до речі, досить поширена, – не подача повідомлення за формою № 20-ОПП (п. 63.3 Податкового кодексу України та розділу VIII Наказу Міністерства фінансів Про затвердження Порядку обліку платників податків і зборів № 1588, далі – форма 20-ОПП). Законодавством України передбачений обов'язок платника податку стати на облік у відповідних контролюючих органах за основним та неосновним місцем обліку, повідомляти про всі об'єкти оподаткування і об'єкти, пов'язані з оподаткуванням, контролюючі органи за основним місцем обліку згідно з порядком обліку платників податків. Заява про взяття на облік платника податків за неосновним місцем обліку подається у відповідний контролюючий орган протягом 10 робочих днів після створення відокремленого підрозділу, реєстрації рухомого чи нерухомого майна чи відкриття об'єкта чи підрозділу, через які провадиться діяльність або які підлягають оподаткуванню.

Форма № 20-ОПП подається щодо усього рухомого та нерухомого майна, яким володіє або користується підприємство, що також включає в себе приміщення, транспорт, земельні ділянки тощо. Таким чином, вказана форма подається в міру необхідності, а саме залежно від появи об'єктів оподаткування та їх кількості (купівлі-продажу, оренди тощо). У ході здійснення господарської діяльності, у будь-якого підприємства постійно виникає потреба у використанні рухомого та нерухомого майна на правах оренди, що накладає на таке підприємство обов'язок з подачі форми № 20-ОПП.

Відповідно до ст. 117.1 Податкового кодексу України, неподання у відповідні строки заяв або документів для взяття на облік у відповідному контролюючому органі, реєстрації змін місцезнаходження чи внесення інших змін до своїх облікових даних, неподання виправлених документів для взяття на облік чи внесення змін, подання з помилками чи у неповному обсязі, неподання відомостей стосовно осіб, відповідальних за ведення бухгалтерського обліку та/або складення податкової звітності, відповідно до вимог встановлених податковим законодавством – тягнуть за собою накладення штрафу на юридичних осіб, відокремлені підрозділи юридичної особи чи юридичну особу, відповідальну за нарахування та сплату податків до бюджету під час виконання договору про спільну діяльність – 1020 гривень. У разі не усунення таких порушень або за ті самі дії, вчинені протягом року особою, до якої були застосовані штрафи за таке порушення, – тягнуть за собою накладення штрафу вже у розмірі 2040 гривень. При цьому звертаємо увагу, що судова практика свідчить про те, що контролюючі органи нараховуватимуть штраф за не подання форми 20-ОПП щодо кожного окремого об'єкту оренди. Вказані штрафи на момент дії карантину, а саме до 31.12.2021 року, не застосовуються. Але після завершення карантину зазначені штрафи будуть діяти у повній мірі.

Наріжним каменем під час проведення перевірки платників податків майже завжди стає питання фіктивних операцій, невизнання податкового кредиту тощо, і як наслідок великі донарахування з боку контролюючих осіб. Чинне законодавство не зобов'язує платника податків перевіряти безпосереднього контрагента щодо виконання ним вимог податкового законодавства. У той самий час, кожне підприємство задля уникнення зайвих питань повинно мати належним чином оформлені первинні документи, що підтверджують реальний характер постачання, як наявність фактичної можливості постачати товари/послуги та наявність ділової мети у здійсненні господарських операцій тощо.

Найпростіше що можна зробити перед тим, як укладати контракти з контрагентами, це переконатися у тому, що серед потенціальних контрагентів відсутні фіктивні підприємства щодо посадових осіб яких винесено вирок за ст. 205 КК – фіктивне підприємництво. При цьому фіктивне підприємництво було декриміналізовано 25.09.2019 р. Законом України від 18.09.2019 р. № 101-ІХ, на це теж треба звертати увагу. Належна обачність щодо своїх контрагентів також передбачає підготовку та підписання усіх необхідних первинних документів. Якщо первинні документи було втрачено, пошкоджено, знищено, то суб'єкту господарювання доведеться їх відновлювати, що є абсолютно законною поведінкою.

Крім того, потрібно буде виконати вимоги, передбачені ПК та Положенням № 88. Так, п. 44.5 Податкового кодексу України зобов'язує платника податків, який втратив документи: письмово повідомити про це орган ДПС за основним місцем свого обліку протягом 5 днів з моменту втрати документів. При цьому необхідно подати документи, що підтверджують настання події, що призвела до втрати документів; відновити втрачені документи протягом 90 календарних днів із дня повідомлення органу ДФС про втрату документів. До речі, якщо на період, у якому платник податків втратив документи, у нього було призначено документальну податкову перевірку, то орган ДПС проведе її пізніше, після відновлення документів, але в межах строків, встановлених п. 44.5 ПК (перенесення термінів можливе не більше ніж на 120 днів). Як бачимо, своєчасна обачна поведінка може застерегти від дебатів з контролюючими органами у майбутньому.

Вище зазначено лише одиничні питання, які можуть стати ризиковими для платника податку. Саме тому, для проведення своєчасного, перед податковою перевіркою, Due Diligence, необхідно скласти питання та області діяльності підприємства, які підлягатимуть перевірці, основні документи, які стануть джерелом отримання інформації та відомостей, а також оцінка ступеню ризику та шляхи їх мінімізації. Таблиця може виглядати так, як запропоновано нижче (Табл. 1).

Таблиця 1.
Система заходів перед проведенням процедури Due Diligence

№ п/п	Питання/дії, які несуть ризик	Необхідні для аналізу документи	Оцінка ступеню ризиків	Подальші дії
1.	Надання агентських послуг нижче за собівартість	Фінансова звітність, договори, наказ щодо облікової політики, первинні документи, оборотно - сальдові відомості, податкові накладні	Середній	Зафіксувати звичайну ціну в подальшому
2.	Отримання рекламних послуг (відсутність ділової мети)	Договори, первинні документи, оборотно - сальдові відомості, податкові накладні	Середній	Обґрунтувати ділову мету придбаних послуг, наприклад, фіксацією відповідної стратегії у маркетингових планах, документах, визначаючих стратегію підприємства
3.	Наявність ризикових контрагентів (зокрема мають податковий борг), контрагентів, на яких заведено кримінальну справу (перевірка контрагентів на території України), контрагентів, податкові накладні яких заблоковані – перевірка основних контрагентів	Реквізити ключових контрагентів (код ЄДРПОУ)	Високий	Змінити контрагента
4	Безнадійна заборгованість в обліку/списання	Договори, первинні документи, оборотно - сальдові відомості, податкові накладні, бухгалтерські довідки (за наявності), акти звірок	Низький	Нічого не робити

Джерело: сформовано на основі [8]

Отже, в процесі податкового Due Diligence, підприємство може ідентифікувати ризики, в подальшому зменшивши їх або взагалі усунути. Така потенціальна можливість буде залежати в першу чергу від класифікації ризику. В залежності від ступеня ризику, виділяють низький, середній та високий. Спробуємо надати коротку характеристику кожному виду, базуючись на практичних знаннях. Звертаємо увагу, що підчас перевірки ймовірність виявлення ризику 100%.

Низький ризик полягає в тому, що на думку податкової служби платник податків здійснив порушення, хоча це не підкріплено ані прямою нормою закону, ані судовою практикою. Середній ризик – ситуація, за якої норми закону, які на думку податкової служби порушені платником податку, виписані неоднозначно або суперечлива судова практика. Саме тому є певні шанси відстояти права платника податку. Високий ризик – ситуація, за якої порушення є серйозними, це прямо передбачено законом та судовою практикою, тому шанси на відстоювання та усунення донарахування мінімальні. У такому випадку платник податків може самостійно виявити порушення та визначити суму податкових зобов'язань. Це передбачено на рівні статті 50 Податкового кодексу України, відповідно до якої платник податків, який самостійно (у тому числі за результатами електронної перевірки) виявляє факт заниження податкового зобов'язання минулих податкових періодів, зобов'язаний або надіслати уточнюючий розрахунок і сплатити суму недоплати та штраф у розмірі трьох відсотків від такої суми до подання такого уточнюючого розрахунку, або відобразити суму недоплати у складі декларації з цього податку, що подається за податковий період, наступний за періодом, у якому виявлено факт заниження податкового зобов'язання, збільшену на суму штрафу у розмірі п'яти відсотків від такої суми, з відповідним збільшенням загальної суми грошового зобов'язання з цього податку.

Висновки. Отже, податковий Due Diligence (Tax Due Diligence) дозволяє виявляти податкові ризики та націлений на формування об'єктивної оцінки всіх податкових аспектів господарської діяльності платника податків. За умови проведення платником податку такої перевірки до проведення планової податкової перевірки безпосередньо контролюючими органами, дозволить самостійно визначити та донарахувати відповідні податкові зобов'язання та зменшити адміністративну тяганину. Таким чином, самостійно

проведений платником податків своєчасний – перед плановою податковою перевіркою податковий Due Diligence може стати ефективним інструментом зниження податкових донарахувань та судових дебатів.

Література.

1. Використання Due Diligence в обґрунтуванні передінвестиційних рішень у секторах національної економіки: колективна монографія / Балджи М.Д., Добрава Н.В., Карпов В.А. [та ін.]; Одеський національний економічний університет. Одеса: ПромАрт, 2018. 335 с.

2. Назаренко І. М. Фінансовий дью ділідженс : сутність та функціональна місія в системі управління підприємством [Електронний ресурс]. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Управління розвитком соціально-економічних систем» (присвячена 70-річчю кафедри організації виробництва, бізнесу та менеджменту). Харків : ХНТУСГ, 2018. С. 182-184

3. Гуцаленко Л.В. Дью ділідженс – гарант успішності інвестиційного проекту в бізнес-сфері. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2017. №7. С.20-31.

4. Безус А. М., Шафранова К. В., Шевчун М. Б. Застосування процедури дью ділідженс як важеля зменшення інформаційних ризиків при здійсненні емісії цінних паперів. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 9. С. 50–53.

5. Кармазіна Н. В. Адаптивний механізм процедури дью ділідженс для виявлення ризиків під час придбання бізнесу у регіонах України. *Економіка та держава*. 2020. № 5. С. 37–41. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.5.37

6. Головацька С. І., Курак А. І. Забезпечення майбутніх витрат і платежів у процесах «дью ділідженс» та управління ризиками підприємства. *Бізнес Інформ*. 2019. №3. С. 394–398. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-3-394-398>

7. Терещенко О.О. Управління фінансовою санацією підприємств: підручник. К.: КНЕУ. 2006. 552 с.

8. Податковий кодекс України. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 02 листопада 2021)

9. Бойко В., Стрельченко О., Бойко Л. Теоретичні та практичні аспекти агрострахування як інструмент управління ризиками. *EUROPEAN JOURNAL OF ECONOMICS AND MANAGEMENT*. Volume 4, Issue 3. 2018. С. 50-58

References.

1. Baldzhy, M.D., Dopbrova, N.V. and Karpov, V.A. (2018), *Vykorystannia Due Diligence v obgruntuvanni peredinvestytsiinykh rishen u sektorakh natsionalnoi ekonomiky: kolektyvna monohrafiia* [Application of Due Diligence in substantiation of pre-investment decisions in sectors of the national economy: collective monograph], Odeskyi natsionalnyi ekonomichnyi universytet, PromArt, Odesa, Ukraine.

2. Nazarenko, I.M. (2018), “Financial due diligence: the essence and functional mission in the system of managing an enterprise”, *Materialy Mizhnarodnoi naukovy-praktychnoi konferentsii “Upravlinnia rozvytkom sotsialno-ekonomichnykh system”* (prysviachenoї 70-richchiu kafedry orhanizatsii vyrobnytstva, biznesu ta menedzhmentu) [Conference Proceedings of the International scientific-practical conference “Management of the development of social-economic systems” (dedicated to the 70th anniversary of the Department of organizing production, business and management)], KhNTUSH, Kharkiv, Ukraine, pp. 182–184.

3. Hutsalenko, L.V. (2017), “Diu dilidzhens – harant uspishnosti investytsiinoho proektu v biznes-sferi”, *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, vol. 7, pp. 20-31.

4. Bezus, A., Shafranova, K. and Shevchun, M. (2018), “Using the due diligence procedure as an important reduction of information risks in the implementation of emission departments”, *Investytsiyyi: praktyka ta dosvid*, vol. 9, pp. 50–53.

5. Karmazina, N. (2020), “Adaptive mechanism of the due diligence procedure for finding risks in acquisition of business in the regions of Ukraine”, *Ekonomika ta derzhava*, vol. 5, pp. 37–41. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.5.37

6. Holovatska, S.I. and Kurak, A. I. (2019), “Providing future expenses and payments in the processes “due diligence” and managing risks of an enterprise”, *Biznes Inform*, vol. 3, pp. 394–398. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-3-394-398>

7. Tereshchenko, O.O. (2006), *Upravlinnia finansovoiu sanatsiieiu pidpriemstv: pidruchnyk* [Managing financial rehabilitation of enterprises: textbook], KNEU, Kyiv, Ukraine.

8. Verkhovna Rada of Ukraine (2010), “Tax Code of Ukraine”, available at:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (Accessed 02 November 2021).

9. Boiko, V., Strelchenko, O. and Boiko, L. (2018), “Theoretical and practical aspects of agro-insurance as an instrument to manage risks”, *EUROPEAN JOURNAL OF ECONOMICS AND MANAGEMENT*, vol. 4 (3), pp. 50–58.

Стаття надійшла до редакції 15.11.2021 р.